

Prvo poglavlje

LAC D'AMOUR

Jeanne je na koljena položila otvorenu tanahnu knjižicu koju je čitala blizu prozora. Gledala je u ovalnoj olovnoj vodi koja je snivala pod njezinim nogama kako prolaze proljetni oblaci koji su svako malo mijenjali boju maloj vili, pustom vrtu, stablima na drugoj obali, udaljenim poljima, lijevo mostu, desno tihim putovima što su se gubili iza *Béguinagea*¹, i ostrim krovovima velikoga mističnog mrtvog grada Brugesa. O, kad bi ona *Žena uljez*² koju je upravo čitala, kad bi sada ta tužna posjetiteljica nevidljivo prošla kroz grobni grad, kad bi kratki nabori olovne vode bili njezin trag, kad bi se svojim žuđenim darom vječnoga sna već dodirnula obale i praga male vile! Odzvonilo je pet; magični glasovi bezbrojnih zvona zapjevali su visoko gore blizu bijelih oblaka iznad kuća, trgova i ulica Bruges sjetnu čaroliju koja ovjekovječuje njegov san. Jeanne osjeti na svojim očima dvije hladne ruke, mirisan dah na licu i ćuh na svojoj kosi, šapat „*encore une intruse*“³! i jedan poljubac. Činilo se da nije bila iznenađena. Podigne ruku ne bi li pomilovala lice koje se iznad nje nagnulo i samo reče:

¹ Ženski samostan.

² Maeterlinckova drama, jednočinka, *L'Intruse*, prevedena na hrvatski i objavljena u „Viencu“ 1891.

³ Još jedna žena uljez.

„Zbogom, Noemi. Magari ti bila *Žena uljez!*“

Gospođica Noemi nije razumjela.

„*Magari?*“ reče ona. „Je li to talijanski? Da nije arapski? Odmah mi protumači.“

Jeanne ustane.

„Svejedno ne bi razumjela“, reče i tužno se osmjehne. „Moramo li sada vježbati talijansku konverzaciju?“

„Ali molim te!“

„Kamo si išla s mojim bratom?“

„U bolnicu svetog Ivana pozdraviti Memlinga.“

„Dobro, pričaj mi o Memlingu. – Ne, prvo mi reci je li ti se Carlino očitovao.“

Gospođica se nasmije.

„Da, objavio mi je rat i ja mu.“

„Kaže se, *i ja njemu*. – Htjela bih da se zaljubi u tebe“, pridoda ozbiljno Jeanne. Gospođica namršti obrve.

„Ja to ne bih htjela“, reče.

„Zašto? Nije li simpatičan? Nije li duhovit? Nije li izvrstan? A i bogat je, da znaš. Samo ti preziri bogatstvo, no ono je ipak vrlo ugodno.“

Noemi d'Arxel stavila je ruke na prijateljičina leđa i pogledala je u zjenice. Plave i prodorne oči bile su ozbiljne i tužne. Smeđe ispitivačke oči podupirale su onaj pogled sa čvrstinom koja je uzajamno sijevala izazivanjem, tugom i smijehom.

„Međutim“, reče gospođica, „gospodin Carlino mi je drag zbog posjeta Memlingu, zbog četveroručnoga sviranja klasične glazbe, a i zato što me navodi da čitam Kempenca, iako se ta njegova nova ljubav prema Kempencu čini oskvrnućem jer čovjek bi pomislio da on ni u što ne vjeruje. *Je suis catholique autant qu'on peut l'être lorsqu'on*

*ne l'est pas*⁴, no kad osjetim da jedan nevjernik poput tvog brata tako dobro čita Kempenca⁵, gotovo gubim i svoju kršćansku vjeru! Volim ga jer je tvoj brat, no to je sve! Oh, ta gospođa Jeanne Dessalle kadšto govori stvari... stvari! Ne znam, ne znam, ne znam. Ali *warte nur, du Rätsel*, govorila mi je moja učiteljica. Čekaj, zagonetko!“

„Što moram čekati?“

Noemi zagrla rukom prijateljicu oko vrata:

„Ja ću ti dubinu duše istražiti sondom koja će donijeti na površinu tako velike, tako lijepe bisere, a možda i poneku algu, s dna nešto malo blata i možda vrlo malu *pioeuvre*.“⁶

„Ne poznaješ me“, reče Jeanne. „Ti si jedina osoba među mojim prijateljima koja me ne poznaje.“

„Naravno, poznaju te, mislim, samo oni koji te obožavaju, zar ne? Ah, da, imaš tu maniju i vjeruješ da te sav svijet obožava.“

Jeanne uobičajeno napuči ustašca poput ozlovoljene djevojčice.

„Koja blesavica!“ reče. I odmah ispravi riječ poljupcem i grimasom, napola osmijehom, napola tužbom.

„Žene!“ nastavi. „Žene me, uvijek sam ti govorila, obožavaju! Želiš reći da me ti ne obožavaš?“

⁴ Ja sam toliko katolkinja koliko to može biti čovjek koji nije katolik.

⁵ Toma Kempenac (1380–1471), katolički svećenik, redovnik augustinac i mistik. Proslavio se spisom *Nasljeduj Krista (De imitatione Christi)*, jednim od najpoznatijih priručnika o kršćanskoj pobožnosti.

⁶ Hobotnica, polip.

„*Mais point du tout!*“⁷ uzvikne Noemi. Jeannei zasjaše oči zlobom i blagošću:

„Na talijanskom se kaže: da, svim srcem!“

Brat i sestra Dessalle proveli su prethodno ljeto u Maloji. Jeanne je nastojala biti ugodna družbenica pa je svoju neizlječivu ranu prikrivala koliko je mogla; Carlino je u svojim mističnim trenucima tražio u Sils Mariji i okolici Nietzscheove tragove, u svojim svjetovnim časovima poput leptira oblijetao je od dame do dame, često objeđovao u Saint-Moritzu, čak u Pontresini, muzicirao je s vojnim atašecom njemačkoga veleposlanstva u Rimu i s Noemi d'Arxel, raspravljajući o vjeri s njezinom sestrom i šogorom. Dvije sestre d'Arxel bile su sirote, po rođenju Belgijanke, a po porijeklu Nizozemke i protestantice. Starija sestra, Maria, poslije posebne i poetične idile udala se za staroga talijanskog mislioca Giovannija Selvu koji bi u Italiji bio popularan da su se Talijani više zanimali za vjerske rasprave; jer Selva je možda najbolji talijanski predstavnik naprednoga katoličanstva. Maria je prije vjenčanja postala katolkinjom. Obitelj Selva provodila je zimu u Rimu, ostatak godine u Subiacu. Noemi, koja je zadržala vjeru svojih roditelja, zamjenjivala je Bruxelles s Italijom. Stara učiteljica s kojom je živjela umrla je prije mjesec dana krajem ožujka u Bruxellesu. Ni Giovanni Selva ni njegova žena nisu mogli zbog njegove bolesti u tim neprilikama priskočiti i pomagati Noemi. Jeanne Dessalle, koja je bila osobito povezana s Noemi, uvjerala je brata da oputuje u Belgiju koju tada nije poznao, i stoga je ponudila bračnom paru Selva da se umjesto njih upute u Bruxelles. Tako se dogodilo da se Noemi potkraj

⁷ Nipošto.

travnja našla s dvoje Dessalle u Brugesu. Stanovali su u maloj vili na obali maloga vodenog zrcala koje nazivaju *Lac d'amour*. Carlino se zaljubio u Bruges i osobito u *Lac d'amour* kao naslov romana što ga je namjeravao pisati a da još u glavi nije imao mnogo više od proročkog oduševljenja da svijetu pokaže vrsnu i izvornu umjetničku vještinu.

„*En tout cas*”⁸ uzvratila Noemi, „svim srcem, ne!”

„Zašto ne?”

„Zato što svoje srce posvećujem jednoj drugoj osobi.“

„Komu?”

„Jednom redovniku.“

Jeanne se prene, a Noemi se, kojoj je prijateljica povjerala priču o svojoj neizlječivoj ljubavi prema čovjeku koji je nestao, vjerojatno pokopan u kakvoj nepoznatoj samostanskoj samoći, prestraši da je pogriješila uvodnim tonom razgovora.

„Kad je o tome riječ, Memling!” reče ona i jako pocrveni. „Moramo govoriti o Memlingu!”

Rekla je to na francuskom i Jeanne joj šapne:

„Znaš da moraš govoriti talijanski.“

Njezine su oči bile tako tužne i pune gorčine što Noemi nije počela govoriti talijanski, rekla joj je na francuskom još toliko nježnih riječi, tražila je samo jednu dobru riječ, jedan poljubac, dobila je jedno i drugo. Nije uspjela razvedriti Jeanne koja je ipak, milujući dvjema rukama prijateljicu po kosi i kojoj je, pogledom uprtim u vlastiti ljubavni posao, tiho govorila da se ne boji da će je raniti. Da, bila je žalosna. Nije to ništa novo! Zapravo, vesela nije bila nikada, Noemi je to pri-

⁸ U svakom slučaju.

znala; danas su međutim nutarnji oblaci izgledali gušći. Kriva je možda *Žena uljez*. Jeanne reče: „Baš!“, s licem i naglaskom koji su značili da *Žena uljez*, kriva za njezinu sjetu, nije ona izmišljena iz knjige nego strašna stvarna žena s kosom.

„Primila sam pismo iz Italije“, reče nakon što se slabo opirala Noeminim upornim pitanjima. „Umro je don Giuseppe Flores.“

Flores? Tko je to? Noemi ga se više nije sjećala i Jeanne joj je to oštro zamjerila kao da ju je ta zaboravnost učinila nedostojnom službe pouzdanice. Don Giuseppe Flores bio je stari venecijanski svećenik koji joj je u vilu Diedo donio zadnju poruku o Pieru Maironiju. Ona je smatrala da je njezinu ljubavniku savjetovao da se odijeli od svijeta i nije joj bilo dosta da ga samo ledeno primi, nego ga je podbadala ironičnim aluzijama na njegovo djelovanje, upravo dostojno službenika beskrajnoga Milosrđa. Starac joj je s takvom jasnoćom odgovarao teškim i blagim riječima, punim duhovne mudrosti, njegovo je lijepo lice, dok je govorio, postalo tako svijetlo da ga je nakraju zatražila oprostnje i zamolila ga je da je koji put obiđe. Doista je dvaput navraćao, ali ona nikada nije bila kod kuće. Tada ga je posjetila u njegovoj samotnoj vili i taj posjet i razgovor sa starcem tako uzvišena uma, tako ponizna srca, tako tople duše, tako sramežljivih i gotovo bojažljivih riječi, zadržala je u neizbrisivu sjećanju. On je umro, pisali su joj, i blago se predao Božjoj volji. Malo prije smrti svu je noć neprestano u snovima ponavljao riječi vjernoga sluga u prisposobi o talentima: „*ecce superlucratum sum alia quinque*“⁹, a zadnje njegove riječi bile

⁹ Evo drugih pet sam stekao! (Mt 25, 20)

su: „*non fiat voluntas mea sed tua*“.¹⁰ Tko joj je pisao nije znao da je Jeanne, unatoč određenim nemirima u svojem nutarnjem osjećanju, unatoč određenim napadajima vjerskih želja, toliko neumoljivo koliko i u prošlosti odbacivala Boga i ljudsku besmrtnost kao vječne prijekare, da je ponekad išla na misu samo zato da se ukloni neugodnu izgledu slobodne misliteljice i ni zbog čega drugoga.

Ona nije Noemi ispričovjedila pojedinosti o don Giuseppeovoj smrti, ali je o njima razmišljala s mračnim, smrtno gorkim osjećajem da bi imala posve drukčiju sudbinu kad bi i sama mogla tako vjerovati; jer, na dnu duše Piera Maironija uvijek je postojala urođena religioznost, i ona je danas bila uvjerena da je one večeri kad je nestao svojim priznanjem da ne vjeruje ispisala u knjigu sudbine svoju vlastitu nesreću. A mislila je na drugi, prešućeni i mučni dio pisma koje je došlo iz Italije. Vidjela se njezina patnja iako o tome nije govorila. Noemi joj šutke pritisne i zadrži usne na čelu, osjeti skrivenu bol koju je prihvaćalo njezino sažaljenje, nakraju polagano, polagano prekine poljubac i, kao da se bojala da uništi nježnu vezu među združenim dušama, šapne:

„Možda je taj dobri starac znao gdje... Misliš li da je bio u vezi...?“

Jeanne odmahne glavom. U rujnu koji je slijedio nakon bolnog srpnja njezin je nesretni muž umro u Veneciji od alkoholnog ludila. Ona je u listopadu otišla u vilu Flores i ondje je u istom vrtu, kamo je stigla i markiza Scremin da otvori don Giuseppeu svoje staro, jedno i izmučeno srce, izrazila želju da Piero sazna za tu smrt, kako bi znao da može na nju, ako mu se to ikada dogodi,

¹⁰ Ali ne moja volja, nego tvoja neka bude! (Lk 22, 42)

misлити bez sjene krivnje. Don Giuseppe ju je isprva blago odvratio da se ne gubi u takvim snovima, a zatim joj je posve iskreno rekao da mu od dana Pierova nestanka nikada o njemu nije pristigla nijedna vijest.

Bojeći se drugih pitanja i osjećajući s otporom da joj ranu dodiruju nevješte ruke, Jeanne poželi završiti taj razgovor.

„Pričaj mi samo o svojem redovniku“, reče. No upravo tada začuo se u predsoblju Carlinov glas.

„Sada ne“, odgovori Noemi. „Večeras.“

Carlino je ušao s vratom, ovijenim bijelom svilom, mrmļajući protiv *Lac d'amour* koje da je vrlo velika podvala i da okužuje čak i zrak malim odvratnim stvorenjima, otrovnim za njegove krajnike.

„Dakako“, reče on. „Ljubav sama bolje ne zasluđuje.“

Noemi mu htjede zabraniti da govori o ljubavi. On da o njoj govori, a uopće je ne razumije! Carlino joj zahvali. Upravo se u nju počeo zaljublјivati, a toga se strašno bojao. Te riječi koje su došle naglo poslije pojave određenog neurednog pera na odvratnom šeširu i poslije određene građanski vrlo začudne rečenice o onom jadnom dosadnom siromahu Mendelssohnu spasile su ga *à jamais*.¹¹ Njih dvoje izmijeniše druge nepristojnosti i Carlino je unatoč upaljenim krajnicima bio toliko živahan da mu je gospođica d'Arxel čestitala na njegovu romanu.

„Razumije se da dobro napređuje“, rekla je.

„Što! Ništa!“ odgovori romanopisac. Nije dobro napredovao, štoviše, nasukao se u pličini u užasnom stanju. Znalo je autorovo grlo da u njemu postoje dva lika koji

¹¹ Zauvijek.